

Latinalaisen Amerikan tulevaisuutta tutkailtaessa on ensisijaista huomioida tarkastelukohteen ääriviivat. Rio Grande ei ole maantieteellinen vaan kulttuurillinen, taloudellinen ja poliittinen jakoviiva. Seuraavan kolmenkymmenen vuoden aikana Amerikka, laajassa merkityksessään maanosana, muodostuu tärkeämmäksi käsittelykohteeksi kuin se on ollut viime vuosien aikana.⁵⁴ Amerikan-mantereen sisäisen jaon merkityksen vähentyminen on aikakauttamme jäsentävä kehityskulku. Tähän vaikuttaa sekä yhtenäistävä taloudellinen kehitys että alueelliset muuttoliikkeet. Latinalaisperäisen väestön osuuden kasvaessa ainakin Floridan eteläkärki ja Yhdysvaltojen lounaiskolkka – monin paikoin latinalaisväestön osuus on jo nyt yli 50% – muodostuvat osaksi latinalaista Amerikkaa. Samanaikaisesti uudet vapaakauppasopimukset sitovat useita Latinalaisen Amerikan valtioita (Kolumbia, Peru) Yhdysvaltoihin.

Toinen vaihtoehto Latinalaiselle Amerikalle on hakeutua ja päätyä lähemmäksi Eurooppaa ja erityisesti Iberian niemimaata. Kolmanneksi Latinalainen Amerikka voi jättää pyrkimättä sekä Yhdysvaltojen että Eurooppaan kylkeen ja hakea yhteistyökumppania Kiinasta. Kiinan merkitys Latinalaisen Amerikan energiamarkkinoilla kasvaa huomattavasti katsantokauden aikana.⁵⁵ Sekä maantiede että kulttuurierot vaikuttavat siihen, että Kiinasta ei kuitenkaan muodostu näin lyhyellä aikavälillä merkittävintä ulkopuolista toimijaa Latinalaisessa Amerikassa.

Erityisessä tarkkailussa Latinalaisen Amerikan kehityksessä on suhde Yhdysvaltoihin, mikä on pitkään määrittänyt ja määrittää jatkossakin Latinalaisen Amerikan maiden poliittista liikkumatilaa. Lisäksi on tarkasteltava alueen sopeutumista globalisaatioon laajemmin sekä tutkailtava Euroopan unionin suhdetta mantereeseen. Tässä analyysissä painottuu erityisesti Brasilian merkitys alueen keskeisenä nousevana voimana, jonka pyrin sijoittamaan tarvittavaan kehukseen. Laajempia tarkasteltavia ilmiöitä Latinalaisen Amerikan kehityksessä ovat vasemmistolaisen politiikan uusi nousu, energiamarkkinoiden kehitys, taloudellisen ailahtelun hallinta ja demokraattisen yhteiskuntajärjestelmän tulevaisuus. Laajempaa maailmankuvaa mallintaessa on tähdellistä myös arvioida latinalaisamerikkalaisten maiden ja kansojen identiteetin kehittymistä, jotta voimme ennakoida, kuinka läheiseksi sen suhde läntiseen turvallisuusyhteisöön muodostuu. Ensimmäisessä osassa esitän

54 Felipe Fernández-Armesto on kirjoittanut mannerta yhtenäisesti käsittelevän historian, joka käsittelee monia koko pallonpuoliskoa koskevia ydinkysymyksiä: *The Americas: a Hemispheric History*, New York: Modern Library, 2003.

55 "Latin America sees China in its future", *National Catholic Reporter*, 13/01/2006.

tasapainoitettun arvion Latinalaisen Amerikan tulevasta kehityksestä. Luonnoksen loppupuolella käyn lyhyesti läpi näkökohtia, jotka voivat vaikuttaa pääarviota myönteisempään tai kielteisempään ja ennalta epätodennäköisempään kehitykseen. Viimeiseksi esitän lyhyen arvion Latinalaisen Amerikan tulevan kehityksen vaikutuksista Suomeen.

Vuosi 2030: perusnäkemys

Vaikka Brasilian valinta ennakkoinnin kiintopisteeksi ei ole itsestäänselvä päätös, se on hyvin perusteltavissa. Sen on ainoana latinalaisamerikkalaisena valtiona mahdollista kehittyä reilussa parissakymmenessä vuodessa alueelliseksi navaksi, jolla on myös kansainvälistä merkitystä. Sen nousun taustalta löytyy osittaisyyinä taiseisesti mutta ei räjähdysmäisesti kasvava väkiluku, jonka YK on arvioinut yltävän yli 235 miljoonaan vuoteen 2030 mennessä (vuonna 2005 brasilialaisia oli noin 186 miljoonaa).⁵⁶ Nykyisellä kasvutahdilla työvoiman määrä lisääntyy vaarantamatta kuitenkaan työssäkäyvien ja heistä riippuvaisten välistä suhdetta. Koko Latinalaisen Amerikan ja Karibian väkimäärän uskotaan ylittävän 720 miljoonaa vuonna 2030, kun vuonna 2005 se oli 560 miljoonaa. Alueen väestö muodostaisi kokonaisuudessaan vajaan kymmenyksen maapallon 8,2 miljardista asukkaasta. Vertailtavaksi kelpaa Euroopan väkiluku, joka on nyt yli 720 miljoonaa, mutta jonka uskotaan laskevan alle 700 miljoonan vuoteen 2030 mennessä.

Brasilian jälkeen Latinalaisen Amerikan väekäimmän valtion Meksikon välitöntä kansainvälisen merkityksen kasvua rajoittaa sen läheisyys Yhdysvaltoihin. Pohjois-Amerikan vapaakauppa-alue Naftan jäsenenä Meksikon kaupasta suuntautuu 70% sen pohjoisnaapuriiin. Meksikon pyrkiessä voimistamaan pohjoisamerikkalaista identiteettiään ja meksikolaisten joukkomuuton Yhdysvaltoihin jatkuessa Meksikosta ei todennäköisesti ole latinalaiseksi ytimeksi, vaan se ajautuu lähemmäksi Yhdysvaltoja. Meksikon ja Yhdysvaltojen välinen suhde tuskin tasavertaistuu merkittävistä vuoteen 2030 mennessä. Vaikka Meksikon talouden arvioidaan kasvaneen 4,5% viime vuonna, nykyinen kasvutahti ei riitä saavuttamaan Yhdysvaltoja ilman merkittävää infrastruktuuriin parantamista, valtion rakenteiden järjeistämistä ja terveydenhuoltoon sekä koulutukseen tehtäviä sijoituksia.⁵⁷ Siten vuonna 2030 sen ja Yhdysvaltojen välinen elintasoero on edelleen selvä.

Muista espanjankielisen Latinalaisen Amerikan maista ei ole yksinään Brasilian suoranaiseksi haastajiksi. Ne ovat joko liian pieniä tai niiden talous ja yhteiskuntajärjestys eivät ole kestäväällä pohjalla. Usein ne kärsivät molemmista ongelmista. Pienen mutta kohtuullisen hyvinvoivan Uruguayn ja pienen sekä köyhän Paraguayn kaltaisille

56 Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: The 2004 Revision and World Urbanization Prospects: The 2003 Revision, <http://esa.un.org/unpp>.

57 "Plodding on" in Survey: Mexico, The Economist, 16/11/2006.

maille vapaakauppa-alue Mercosurin, tai brasilialaisittain Mercosulin, menestys on ensiarvoisen tärkeää. Brasilian ja Argentiinan historiallisesti riitaisen suhteen vuoksi Mercosul ei kuitenkaan muodostu EU:n kaltaiseksi Etelä-Amerikkaa yhdistäväksi voimaksi. Mantereen eteläkärjessä sijaitsevat Chile ja Argentiina luultavasti säilyttävät taloudellisen etulyöntiasemansa. Venezuelan ja sen presidentin Hugo Chávezin pyrkimystä haastaa Yhdysvaltain hegemonia-asema käsittelen uutta vasemmistolaisuutta ja demokratiaa käsittelevässä alaosiossa. Chavezilaisen vasemmistopulistisen politiikan edistyminen jäsentää aikakautta varsinkin Andeilla sekä lisäksi Väli-Amerikan valtioissa.

Talous

Latinalaisen Amerikan kohtalonkysymys on sen kyky saavuttaa kestävä talouskehitys. Esimerkiksi Argentiina kärsi vuosituhanen vaihteessa merkittävästä lamasta, mutta pystyi vuonna 2006 saavuttamaan jo 8,3% talouskasvun. Niin Argentiinan kuin muun Latinalaisen Amerikan kasvun taustalla on pitkäaikainen ulkomainen kiinnostus niiden markkinoita kohtaan, joka jatkuu katsantokautemme ajan. Vaikka maailman puheet ja huomio ovat kiinnittyneet Kiinaan ja Intiaan, myös Latinalaiseen Amerikkaan suuntautuvien ulkomaalaisten suorainvestointien uskotaan kasvavan moninkertaisiksi.

Brasilia saavuttaa suuren jalansijan ulkoistamisen kohdemaana. Merkittävä osa tästä kasvusta tulee Yhdysvalloista amerikkalaisyhtiöiden kaivatessa kulttuurillisesti läheisiä yhteistyökumppaneita. Brasilian etuna on myös esimerkiksi Intiaan verrattuna suotuisampi aikavyöhyke, Yhdysvaltain ja Euroopan välissä.⁵⁸ Kokonaisuudessaan Brasilian talouden vuosikasvu on kuitenkin jämähtänyt noin kolmeen prosenttiin (2,9% vuonna 2006). Vaikka sen uskotaan nousevan lähemmäksi neljää prosenttia, ei merkittävää parannusta kuitenkaan ole näköpiirissä. Siten ei voida olettaa Brasilian kykenevän räjähdysmäiseen talouskasvuun vuoteen 2030 mennessä. Tärkein tekijä, joka voi muuttaa tämän kehityksen on ulkomaalaisten suorainvestointien nykyistä huomattavasti nopeampi kasvu. Brasilian talouden verrattaen korkea lähtötaso erottaa sitä Kiinasta ja Intiasta, joissa räjähdysmäinen kasvu on ollut helpompaa.

Brasilian heikon talouskasvun taustalla on suuri määrä tekijöitä, joista yksi merkittävimmistä on taloudellinen epätasa-arvo. Korkeat tuloerot hidastavat talouden kehittymistä ja vaarantavat yhteiskuntarauhan. Maailmanpankin vuoden 2005 arvion mukaan Brasilia oli tulojakauman perusteella maailman kymmenen epätasa-arvoisimman maan joukossa.⁵⁹ Vielä 15 vuotta aikaisemmin Brasilia saavutti arvokkaan kunnian toisella sijallaan vastaavissa tutkimuksissa. Myönteinen kehitys jatkuu

58 "Soccer, Samba and Outsourcing?", Wall Street Journal, 25/01/2007.

59 Edwin Gofii, Humberto López ja Luis Servén, "The Rise and Fall of Brazilian Inequality", World Bank Policy Research Working Paper 3815, January 2006.

tarkastelujakson kuluessa. Vaikka tuloerot ovat edelleen ongelma Latinalaisessa Amerikassa vuonna 2030, ongelman merkitys on siihen mennessä pienentynyt.

Toinen esimerkki Brasilian heikosta yhteiskunnallisesta tilanteesta on ”maattomien maatyöläisten liike” (MST, Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra), joka on viime vuosina voimistunut. Kansanliike on vaatinut maanomistusuudistusta, mutta liikkeen radikalisoituessa se on menettänyt etenkin brasilialaisen keskiluokan kannatusta. Omistusoikeuden turvan heikkoutta voidaan itsessään pitää merkittävänä syynä latinalaisamerikkalaisten talouksien alikehittyneisyyteen.⁶⁰ Omistusoikeuteen liittyvän lainsäädännön heikkous ei vahingoita vain suoraan mantereen omia asukkaita, vaan myös välillisesti rajoittaa ulkomaalaisten investointien määrää. Erityisesti Brasiliassa omistusoikeuden turvan voi olettaa vahvistuvan vuoteen 2030 mennessä maan hallintokoneiston demokratisoituessa. Chavezin ja muiden vasemmistopopulistien hallitsemissa valtioissa vastaava kehitys on todennäköisesti pysähtynyt tai jopa kielteistä.

Rikollisuus ja terrorismi

Latinalaisen Amerikan yhteiskuntajärjestystä haittaa suuresti rikollisuus ja terrorismi, eikä ole mitätön ongelma. Brasiliassa vahvasti varustautuneet rikollisryhmitelmät kykenevät pyörittämään jopa vankiloista käsin tuhoista toimintaansa, jonka seurauksena kuolee vuosittain tuhansia. Vaikka osa suurimmista rikollisjoukoista, kuten pahamaineinen PCC (Primeiro Comando da Capital), saataisiin kuriin, ei väkivaltaisuuksille näy loppua vuoteen 2030 mennessä. Jollei Brasilian talous lähde jyrkkään nousuun ja nuorten miesten työmahdollisuuksien määrä merkittävästi kasva, tilanne ei suuremmin parane. Vuoden 1997 lukemien perusteella väkivaltaisuuksien hinnaksi muodostui 10,5% Brasilian bruttokansantuotteesta.⁶¹ Myös muualla Latinalaisessa Amerikassa väkivaltaisuuksiin kuluva bruttokansantuotteen menetys säilyy hälyttävän korkealla tasolla. Kokaiiniviljelmistä elantonsa ansaitsevien puolisotilaallisten rikollisryhmien väkivalta maksoi Kolumbiassa 24.9% BKT:stä vuonna 1997.

Latinalaisessa Amerikassa järjestäytyneen rikollisuuden ja poliittisen terrorismin väliset ääriajat ovat epäselvät. Sekä PCC:n että kolumbialaisen FARC:n toiminnasta löytyy molemmia piirteitä. Näiden ja niiden kaltaisten väkivaltaryhmien olemassolon perusedellytykset säilyvät vuoteen 2030. Yhdysvaltain Kolumbiassa käymälle huumeiden vastaiselle sodalle ei näy pikaista loppua. Väkivaltaisuuksien aiheuttamista taloudellisista menetyksistä ja inhimillisestä kärsimyksestä ei löydy ulospääsyä ilman suuria rakenteellisia muutoksia ennen vuotta 2030.

60 Tarkemman analyysin omistusoikeuden turvan heikkoudesta ja sen vaikutuksista Latinalaisen Amerikan talouteen tarjoaa Hernando de Soto, *The Mystery of Capital: why capitalism triumphs in the West and fails everywhere else*, London, Bantam, 2000.

61 *The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025?*, directed by Nicole Gnesotto and Giovanni Grevi, The Institute for Security Studies, s. 181.

Kansainvälisen huumekaupan aiheuttamien ongelmien lisäksi myös kansainväliset terroristijärjestöt ovat soluttautuneet Latinalaiseen Amerikkaan. Vuoteen 2030 mennessä Iguacún putouksien, Brasilian, Argentiinan ja Paraguayn kolmoisraja-alueen (tri-border area, TBA) strateginen merkitys kasvaa. Pentagoniakin konsultoiva terrorismiasiantuntija Edward Luttwak on kutsunut aluetta Libanonin jälkeen tärkeimmäksi Hizbollahin tukikohdaksi.⁶² TBA:lta rekrytoidaan paikallisia arabitaustaisia nuoria – joita löytyy kymmeniätuhansia – mukaan järjestön toimintaan. Myös al Qaeda ja Hamasin uskotaan saavuttaneen jalansijansa TBA:lla. Alue on pitkään ollut käytännössä laitton ja siten siitä on kehittynyt yksi maailmanlaajuisen rikollisuuden solmukohdista, joka mahdollistaa rahanpesua, piratismia sekä ase- ja huumekauppaa. Vaikka Yhdysvaltain ja muun ulkomaailman kiinnostus alueen toimintaan on kasvanut, operaatiot ovat luonteeltaan väkisin salaisia. Siten erityisesti 1990-luvulla Argentiinassa esiintyneitä israelilais- ja juutalaiskohteita vastaan suunniteltuja iskuja tapahtuu jatkossakin. Myös suoran yhteyden todentuminen Yhdysvaltoja vastaan suunnatun terrorismin ja TBA:n välillä on katsantokauden kuluessa hyvin todennäköinen.

Energia, luonnonvarat ja ympäristö

Fossiiliset polttoaineet säilyttävät asemansa maailman johtavana energialähteenä ainakin vuoteen 2030 saakka.⁶³ Kyseisellä aikavälillä maailmanlaajuisen energiatarpeen uskotaan kasvavan puolitoistakertaiseksi. Venezuela säilyttää merkittävän asemansa mantereen ja Lähi-Idän ulkopuolisen OPEC'in suurimpana öljyn tuottajana. Vuonna 2003 maan varannon arvioitiin olevan 77 miljardia tynnyriä.⁶⁴ Öljy takaa Venezuelan mahdollisuuden johtaa Yhdysvaltain vastaista kapinaa ja kasvattaa maan vaikutusvaltaa Latinalaisessa Amerikassa. Brasilian presidentti Lulan hallintokaudella Venezuelan ja Brasilian suhteet ovat lähentyneet. Brasilialaiset ovat sijoittaneet myös Venezuelan kaasumarkkinoihin.⁶⁵

Vaikka Brasilian voi olettaa muodostuvan riippuvaisemmaksi ulkopuolisesta kaudesta, sillä on energia-alalla selvä kilpailuetu verrattuna erityisesti Kiinaan ja Intiaan, joiden omavaraisuusaste on huomattavasti heikompi. Toisaalta Brasilian saavuttaessa öljyomavaraisuuden vuoden 2006 ulkopuolella, se pumpppasi öljyään tahdilla, joka jatkuessaan ehdyttäisi maan öljyvarat vuoteen 2030 mennessä.⁶⁶ Erityisesti jos Brasilian talouden kasvu nopeutuu, niin nykyiset energiavarat joutuvat koe-tukselle ja ottaen huomioon aikaperspektiivimme pituuden puheet luotettavasta omavaraisuudesta ovat ennenaikaisia. Tästä kertoo myös Brasilian ja Venezuelan

62 Pablo Gato & Robert Windrem, "Hezbollah Builds a Western Base", www.nbc11.com/msnbc-news/13286551/detail.html, 28/5/2007.

63 World Energy Outlook 2006, International Energy Agency.

64 The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025?, s. 61.

65 "Brotherly Love", The Economist Intelligence Unit ViewsWire, 17/11/2006.

66 Energy Information Administration, "Brazil: Country Analysis Brief", August 2006.

lähenävä suhde. Lähentyminen ei vaikuta perustuvan aatteellisiin päämääriin vaan käytännön tarpeisiin.

Vaikka Brasilian omat öljy- ja kaasuvarannot eivät ole mitättömät, sen mahdollisuus mullistaa maailman energiamarkkinat perustuu sokeriruokoetanoliin. Brasilian lainsäädännön perusteella jokaisen autotankillisen on koostuttava osittain etanolista. Etanolin laajemman levityksen ongelmaksi muodostuu sen korkea tuotantohinta. Brasilialaisilla on alalla kilpailuetu maailman suurimpana etanolituottajana, joka perustuu osittain myös sokeriruo'on tehokkuuteen verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltain keskilännessä viljeltävään maissiin.

Vaikka Brasilian ja muun Latinalaisen Amerikan teollisuudesta johtuvat hiilidioksidipäästöt tai muut saasteet eivät ole Euroopan, Yhdysvaltojen tai Kiinan tasolla, aluetta uhkaa toisenlaiset ympäristöongelmat. Amazonin sademetsän pinta-alasta katoaa erityisesti polttohakkauksen seurauksena vuosittain 25000 neliökilometriä, mikä nopeuttaa ilmastonmuutosta ja tuhoaa alueen maaperää. Sademetsän tuhoaminen jatkuu vuoteen 2030, jollei alueen maanviljelijöille ala löytyä vaihtoehtoisia elinkeinoja.⁶⁷

Demokratian tila

Vaikka luonnonvarat tuottavat nopeita rikkauksia eivät ne vaikuta olevan eduksi kehittyvälle demokratialle, sillä ne mahdollistavat autoritaarisemman hallintomuodon kuin on ominaista luontaisempaan kasvuun perustuville kansantalouksille.⁶⁸ Latinalaista Amerikkaa on jo pitkään vaivannut hallinnollinen eliitti, joka ei nauti kansan luottamusta.⁶⁹ Korruption ja korporatistmin seuraukset kantavat niin pitkälle, että luottamusta ei hetkessä palauteta. Demokraattinen normisto on 1980-luvulta lähtien juurtunut kuitenkin sen verran syvälle, että hallituksen on hallitakseen ainakin järjestettävä vapailta vaikuttavat vaalit. Toisaalta ei ole takuuta siitä, että kansalaisvapaudet olisivat turvassa vaalien jälkeen. Fareed Zakarian "epäliberaaliksi demokratiaksi" kutsuma ilmiö, jossa demokratiasta on jäljellä pintakuorrutus ilman vapauksia vaikuttaa huolestuttavan todennäköiseltä vaihtoehdolta ainakin osassa Latinalaista Amerikkaa myös 23 vuoden päästä.⁷⁰

Jo vuosia kytenyt ja nyt Chavezin itsekin "kommunismiksi" nimittämä politiikka, alkaa muistuttaa vanhan ajan autoritarianismia. Muita valtaannouseita kovan linjan vasemmistolaisia ovat Eva Morales Boliviassa, Rafael Correa Ecuadorissa ja

67 The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025?, s. 81.

68 Poliittisen vapauden ja öljyn hinnan käänteisestä suhteesta öljyntuottajamaissa kirjoittaa Thomas L. Friedman, "The First Law of Petropolitics", Foreign Policy, May/June 2006.

69 Carlos Alberto Montaner, "Culture and Behavior of Elites in Latin America" in Lawrence E. Harrison and Samuel P. Huntington, Culture Matters: How Values Shape Human Progress, New York, Basic Books, 2000, sivut 44-55.

70 Fareed Zakaria, The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad, New York: W. W. Norton & Company, 2003.

Daniel Ortega Nicaraguassa. Erityisesti Ortega on yrittänyt vakuuttaa myös Yhdysvaltoja ja muita länsimaita siitä, että hän ei uhkaa demokraattista järjestystä. Öljyllä rikastunutta Venezuelaa lukuun ottamatta muut vasempaan laitaan singahtaneet maat ovat taloudellisessa kehityksessä Latinalaisen Amerikan häntäpäätä. Mailla on myös syynsä – kontrasissesistä huumeiden vastaiseen sotaan – vieroksua Yhdysvaltoja ja muun ulkomaailmaan painostusta. Kova heilahdus vasemmistoautoritarismiin päin näkyy vielä vuonna 2030 ja nykyhallinnot tai niiden perilliset ovat vallassa vielä ainakin parissa-kolmessa maassa. Vaikka Kuuban kommunistivaltio ei olekaan olemassa nykyisessä muodossaan Castron veljesten kuoleman jälkeen, Chavezin ja Moralesin antaman esimerkin innoittamana puoliautoritaarinen hallintomuoto voi hyvin säilyä.

Latinalaisen Amerikan demokratiaan vaikuttaa suuresti myös puoluejärjestelmän elävyys. Puolueet muodostavat jatkuvasti uusia liittoja ja uusien kansanryhmien, erityisesti alkuperäisasukkaiden, mukaantulo heiluttaa vanhoja järjestelmiä. Tästä on ollut kyse sekä Bolivian että Ecuadorin kehityksessä.⁷¹ Katsantokautemme aikana puoluekenttä jatkaa eloaan erityisesti Andeilla, jossa on suuria yhteiskunnallisesta elämästä syrjässä olevia alkuperäisasukasjoukkoja.

Brasilian kansainvälinen asema ja Latinalaisen Amerikan turvallisuusympäristö

Vaikka Latinalainen Amerikka ja Karibia mielletään herkästi strategisesti hiljaiseksi, kaukaiseksi ja jokseenkin merkityksettömäksi alueeksi, mielikuvan ei pidä antaa johtaa harhaan. Kylmän sodan aikana lähimmäksi suurvaltojen välistä ydinsotaa päädyttiin vastoin monia odotuksia juuri Latinalaisessa Amerikassa Kuuban kriisin aikana. Jos Pohjois-Korean ydinkokeen jäljiltä Iran liittyy ydinasekerhoon, on myös hyvin mahdollista, jollei oletettavaa, että vuoteen 2030 mennessä myös Brasilia on hankkinut itselleen ydinaseen. Jo viime vuonna Latinalaisen Amerikan suurimman maan onnistui rikastaa uraania.⁷² Se on suhtautunut IAEA:n valvontayrityksiin nihkeästi, ja kireän suhteen voi odottaa jatkuvan vuoteen 2030.⁷³

Brasilian ydinase tuhoaisi Latinalaisen Amerikan statuksen ydinaseettomana vyöhykkeenä, mikä oli Brasilian ja Argentiinan lähentymisen perustana, ja antaisi jälkimmäiselle syyn käynnistää uudelleen sen kertaalleen keskeyttämän ydinaseohjelman. Brasilian ydinaseen taustasyyt eivät olisi niinkään alueellisia vaan maailman-

71 Jóhanna Kristín Birnir and Donna Lee Van Cott, "Party System Fragmentation and the Dynamic Effect on Ethnic Heterogeneity on Latin American Legislatures" in *Latin American Research Review*, 2007 Vol 42., Number 1, s. 99-121.

72 "Brazil joins world's nuclear club", BBC, 6/5/2006, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/america/4981202.stm>.

73 Brasilia on osoittanut, että se on tarvittavassa valmis uhmaamaan IAEA:ta. Tämä piirre nousi esiin erityisesti vuoden 2004 kiistoissa tarkastajien pääsystä Resenden laitokseen.

laajuisia. Sen vuoksi on mahdollista, että kansainvälinen yhteisö saa taivuteltua sen jättäytymään pyrhdyksen päähän varsinaisesta aseesta. Silti ydinaseiden merkitys suur- ja keskivaltojen määrittelyssä kasvaa katsantokautemme kuluessa.

Brasilia on ainoa nousevien valtioiden BRIC-ryhmästä, jolla ei ole omaa asettaan tällä hetkellä. Yhdysvallat ei ole pitänyt suurta meteliä Brasilian tähänastisista pyrkimyksistä, joten on hyvin mahdollista, että se luokittelee Brasilian pyrkimykset Intian ja muiden demokraattisten maiden joukkoon. "Double standardit" elävät NPT-regiimin ympärillä ja voivat hyvin myös vuonna 2030. Vaikka Brasilian ydinteknologian kehitys luo paineita Argentiinalle aloittaa ohjelmansa uudestaan, vaikuttaa mahdolliselta, että Brasilian etumatka pysyy katsantokautemme ajan. Voi myös olla, vaikkakin epätodennäköistä, että Argentiina ymmärtää Brasilian ydinasehankkeen maailmanlaajuisen taustan.

Brasilian aseman vahvistuminen Etelä-Amerikan napana ei välttämättä johda voimakkaaseen kilpailuun Yhdysvaltojen kanssa. Vaikka Brasilia hakee voimakkaampaa asemaa omalla mantereellaan, se ei asetu ehdoin tahdoin Yhdysvaltain hegemoniaa vastaan. Maiden välisen kaupan tärkeys ajaa edelle, eivätkä Brasilian voimavarat riittäisikään kovin merkittävään Yhdysvaltain valta-aseman kyseenlaistamiseen. Toisaalta Brasilian nousu Etelä-Amerikan navaksi voi aiheuttaa Brasilian ja sen naapureiden välien huononemista. Brasilian valinnoista riippuu, millaiseksi suurvalta- ja voimapolitiikan merkitys kasvaa Latinalaisessa Amerikassa. Alueen strategista tasapainoa edesauttaisi, jos se jättäisi ydinaseensa kehityksen peloteasteelle, jäisi siis pyrhdyksmatkan päähän pommista.

Alueellisen ja kansallisen identiteetin muodostuminen on vaikeasti käsiteltävissä ja määriteltävissä mutta erityisesti pitkällä aikavälillä varsin merkityksellinen tekijä Latinalaisen Amerikan kehityksessä. Muun muassa Samuel Huntington määrittelee kulttuurien yhteentörmäyksestä kirjoittaessaan Latinalaisen Amerikan länsimaista erilliseksi kulttuuripiiriksi. Huntington korostaa juuri latinalaista korporatistista ja autoritaarista kulttuuria, eikä näe Latinalaista Amerikkaa osana poliittista länttä vaikka se on osittain kulttuurillisesti yhteneväinen lännen kanssa.⁷⁴ Sekä Euroopan että Amerikan onkin harkittava tarkoin haluaako se Latinalaisesta Amerikasta itselleen liittolaisen. Kehittykö esimerkiksi Brasilian identiteetti "lännen" vai "etelän" suuntaan? Länsimaiden osuuden laskiessa maailman väestöstä voisi kuvitella, että uusille tulokkaille olisi tilaa.

Euroopan unioni tekee työtä Euroopan ja Latinalaisen Amerikan yhteyden parantamiseksi. EU on jo suuren osan Etelä-Amerikkaa tärkein kauppakumppani ennen Yhdysvaltoja. Erityisen tärkeää latinalaisamerikkalaisen identiteetin länsimaistumisen kannalta on iberio-amerikkalainen yhteistyö. Vaikka Latinalaisen Amerikan ja Euroopan välinen yhteistyö kasvaakin, maantieteen pysyvyys, Yhdysvaltain jatkuva valta-asema, Amerikan-mantereen sisäinen muuttoliike ja uudet vapaakauppasopi-

74 Samuel P. Huntington, *Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, London, Simon & Schuster, 1996, erityisesti s. 45.

mukset pitävät huolen siitä, että integraatio Pohjois-Amerikan kanssa on voimakkaampaa. Uusvasemmistolaisuus aikaansa jäsentävänä ilmiönä johtaa siihen, että mantereenlaajuinen integraatio ei voi toteutua suuressa mittakaavassa.

Ennakoitua parempi kehitys

Arvioitaessa vuotta 2030 on syytä tarkastella myös vuotta 1984. Jos vertaa nykytilannetta 1980-lukuun, parannukset Latinalaisessa Amerikassa ovat ilmeisiä. 23 vuotta sitten Pinochet oli vallassa Chilessä, eikä demokratia ollut voitolla monessa muussakaan maassa. Inflaatio jylläsi ja valtiot olivat sortua velkataakan alla. Vuonna 2030 optimistin Latinalaisessa Amerikassa voisi olla toiminnassa esimerkiksi laaja-alainen mantereen mittainen vapaakauppa-alue. Thomas Barnett näkee FTAA:n syntyvän jo vuoteen 2015 mennessä.⁷⁵ Vaihtoehtona Amerikan vapaakauppa-alueelle on entistä tiiviimpi taloudellinen yhteistyö EU:n kanssa, joka on johtanut ainakin osittaiseen tullimaksujen leikkuuseen. Chavezista lähtenyt kovan vasemmistolaisen autoritarianismin aalto on pysähtynyt kansan vaatiessa oikeuksiaan takaisin. Latinalainen Amerika on omaksunut talouskasvun ja kulttuurivaihdon myötä vahvemman läntisen identiteetin. Länteen sitouduttuaan Brasilia ei ole valinnut ydinvarustelun tietä, vaan latinalaisen ydinaseettoman vyöhykkeen periaate pitää.

Ennakoitua huonompi kehitys

Jos Latinalaisen Amerikan talouden pohja horjuu, velkataakka käy sietämättömäksi ja inflaatio palaa 1980-luvun lukemiin, maanosan poliittinen järjestelmäkin kärsii. Autoritaarisen järjestelmän kestävydestä kertoo Kuuban järkkymätön tasapaino Fidel Castron sairastumisen jälkeenkin. Kuuba on vielä vuonna 2030 suljettu yhteiskunta. Jos koko mantereen talous on kuralla, kovan, populistisen vasemmiston suosio voi kasvaa. Chavezilainen politiikka kasvaa etenkin Andien ja Väli-Amerikan maaperässä, jos globalisaatio ei tuo toivottuja tuloksia. Muita uhkakuvia ovat brasilialaisten jengisotien jatkuminen entisellään tai jopa yltyminen sekä huumeiden vastaisen sodan jatkuminen ennallaan tuloksettomana. Vuonna 2009 Yhdysvalloissa valtaan nousut demokraattipresidentti kuuntelee protektionistisia tukijoukkojaan ja Latinalaisen Amerikan kanssa suunnitellut vapaakauppa-alueet jäävät syntymättä.

Jos Brasilia ryhtyy tuntuvaan ydinasevarusteluun, se voi suistaa mantereen valtioiden välisen rauhan uriltaan. Argentiina kykenee hankkimaan tasapainoittavan aseensa vuoteen 2030 mennessä tämänhetkisen kehitystyön puutteesta riippumatta. Venezuelan yhteiskunnan liukuminen syvemmälle autoritarianismiin voi johtaa sen ja Yhdysvaltojen väliseen avoimeen konfliktiin. Kiinan vaikutus Latinalaiseen Amerikkaan on kärjistänyt sen ja Yhdysvaltojen välisiä suhteita ennestään, ja alueen valtiot

75 Thomas P. Barnett, *The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-first Century*, New York, G. P. Putnam's Sons, 2004, s. 380.

joutuvat suurvaltapolitiikan välikappaleiksi. Latinalaisen Amerikan demokraattinen vaihe olisikin siten ollut vain ohimenevä ilmiö, joka osui 1990-luvulle ja vuosituhanen vaihteeseen. Ainaiset ongelmat väkivallasta autoritarianismiin vaivaavat mannerta, joka ei ollutkaan valmis pysyvään muutokseen.

Vaikutukset Suomeen

Latinalaisen Amerikan strateginen, taloudellinen ja muu yhteiskunnallinen kehitys vaikuttaa Suomeen tulevaisuudessakin pääasiassa välillisesti. Huomioitavia vaikutusreittejä on ainakin neljä.

Suurin osa heijastusvaikutuksista saapuu Euroopan unionin ja erityisesti Iberian niemimaan kautta. Päivittäinen kanssakäyminen Latinalaisen Amerikan kanssa tapahtuu EU-yhteistyön puitteissa. Tätä vaikutusta rajoittaa Yhdysvaltojen-suhteiden ensisijaisuus Latinalaisen Amerikan maille.

Toinen latinalaisamerikkalaisen todellisuuden vaikutusmuoto Suomeen kulkee suomalaisten suuryritysten ja muiden ei-valtiollisten toimijoiden kautta. Globalisaation kasvavan merkityksen vuoksi Suomen on varauduttava Metsä-Botnian Argentiinassa ja Uruguayssa kohtaamien ongelmien toisintoon. Yksittäisen oikeushenkilön toiminnan ja virallisen kansakunnan politiikan välisen eron ymmärtäminen tai hyväksyminen ei ole oletusarvo kaikissa maailman eri kolkissa. Yksittäisten suomalaistoimijoiden teot voivat vaikuttaa koko kansakunnan turvallisuuteen ennalta arvaamattomalla tavalla. Viron patsaskiista ja etenkin Tanskan pilakuvakriisi ovat esimerkkejä siitä, miten nykyaikainen tieto- ja viestintäteknologia mahdollistavat paikallisen selkkauksen muuntautumisen kansainväliseksi kriisiksi.

Latinalaisen Amerikan vaikutukset voivat näkyä myös Suomessa, jos Brasilia hakee alueellista hegemonia-asemaa voimakkaampaa osallistumista kansainväliseen elämään. Kyseessä olisi aikakautta jäsentävä muutos, sillä Brasilian nousu murtaisi pohjoisen pallonpuoliskon geopolittisen ylivallan johtaen väistämättä paradigman muutoksen. Brasilian talouskasvun hitaudesta ja sosiaalisista ongelmista johtuen sekä Yhdysvaltain valta-aseman vuoksi voimakas tämänlaatuinen kehitys on kuitenkin epätodennäköinen.

Neljäs ja epätodennäköisin tapa, jolla Latinalainen Amerikka voisi vaikuttaa Suomen tulevaisuuteen olisi uusvasemmistolaisen aallon vyöryminen yli Atlantin Eurooppaan. Vaikka chavezilaisuus jäsentääkin Latinalaisen Amerikan aikakautta vuoteen 2030 asti, se on syytä ymmärtää paikallisena ilmiönä. Latinalaisen vasemmistolaisuuden vetovoima ja ihannointi Euroopassa ei ole entisensä osaksi sen vuoksi, että chavezilaisuuden taustalta löytyvä aliekhittyneisyys ja luonnonvaratalous eivät ole osa eurooppalaista todellisuutta. Myös marxistisen ideologian merkityksen kuituminen suojaa Eurooppaa chavezilaisuutta vastaavilta ilmiöiltä.